

תשע"ד
קורס שנתי יום ב' 16:30-20:00
מס' קורס 58839 כיתה 2206
שעת קבלה: יום ב' 15:30-16:15

האוניברסיטה העברית בירושלים
הפקולטה למדעי החברה
המחלקה ליחסים בין-לאומיים
חדר מרצה: 5303 ; טלפון: 02-5883156
דואר אלקטרוני: eitanbarak@mscc.huji.ac.il

בקרת נשק, דיני נשק ודיני בקרת נשק - בין ביטחון בינלאומי למשפט בינלאומי
ד"ר איתן ברק, עו"ד

בקורס זה תיערך הכרות עם תחום פירוק ובקרת נשק וחשיבותו כמרכיב בשמירת הביטחון הבינלאומי כמו גם עם ענפי הדינים במשפט הבינלאומי המסדירים את השימוש באמצעי לחימה (דיני נשק) ומטילים הגבלות על חופש הפעולה של המדינות בתחום חימושן הלאומי (דיני בקרת נשק).
חלקו הראשון של הקורס יוקדש להקניית הנדבכים הבסיסיים להבנת התחום, כמו גם בחינת האספקטים המשפטיים הייחודיים אשר גרמו לגיבוש ופיתוח תחום חדש ומובחן במשפט הבינלאומי: דיני בקרת נשק. נעמוד על הקשיים הטבועים במערכת הבינלאומית להצלחת יוזמות לבקרת נשק, קל וחומר לפירוקו. משם נעבור לדיון בהתפתחות התחום משחר ההיסטוריה האנושית, בעיקר מאמצע המאה ה-19 ואילך, ונדון במחלוקת המחקרית הנמשכת באשר לתרומתו לשיפור הביטחון הבינלאומי. בהמשך נעמוד על אמות המידה הקיימות לבחינת חוקיות אמצעי לחימה במשפט הבינלאומי באמצעות בחינת חוקיות הפלאשט ונסיים בדיון על תרומת תיאורית המשטרים לתחום בהקשר המשטר למניעת תפוצה גרעינית. בחלקו השני של הקורס נעסוק בבחינה משפטית ואסטרטגית של סוגיות ואמנות בשורה של נושאים, בעיקר ביחס לנשק קונבנציונאלי, דוגמת כדורים מתרחבים או משתטחים בנקל (כגון כדורי "דום-דום"). בכל אמנה נדון ברקע ההיסטורי והשפעתו על המו"מ המשפטי אשר הביא לגיבוש, תוך שימת דגש על אותן סוגיות המצויות על סדר יומה של הקהילה הבינלאומית וגישת ישראל בהקשרן.

דרישות הקורס

- א – לקרוא את חומר הקריאה אשר יוגדר כחובה ברשימת הקריאה.
- ב – לנכוח במפגשי הקורס ולהשתתף באופן פעיל בדיוניו.
- ג – ציון חיובי במטלת סיום הקורס

נושאי הלימוד

מבוא וסוגיות תיאורטיות:

- א. מסורות ביחב"ל: ניצחון הריאליזם והשלכותיו לתחום פירוק ובקרת נשק
- ב. פירוק ובקרת נשק: גישות, התפתחות תיאורטית, מושגים, ושאלת התרומה הפרקטית
- ג. דיני נשק (1856-1939): התפתחות, התגבשות ואיסור השימוש בכדורים מתרחבים/משתטחים
- ד. בחינת חוקיות אמצעי לחימה במשפט הבינלאומי: פלאשט כדוגמא
- ה. משטרי ביטחון בין-לאומיים: המשטר למניעת תפוצה גרעינית

יישום: תחומים עיקריים

- ו. הנשק הכימי: מהצהרת האג לאמנה הכימית – גיבוש המשטר לאיסור הנשק הכימי
- ז. שמירה על הסביבה: האמנה לאיסור שינוייה באמצעים צבאיים (ה-ENMOD)
- ח. הנשק הגרעיני: שאלת חוקיות הנשק והמאבק בתפוצתו
- ט. איסור ניסויים גרעיניים: מה- LTBT ל- CTBT -הניסיון לגיבוש משטר לאיסור ניסויים גרעיניים
- י. הנשק הביולוגי: מפרוטוקול ג'נבה ל-BWC -הכישלון לגיבוש משטר איסור בר-אימות
- יא. המאבק ב"נשק קונבנציונאלי":

א. מסורות ביחסים הבין-לאומיים: ניצחון הריאליזם והשלכותיו לתחום הבקרה ופירוק הנשק

Bull Hedley, *The Anarchical Society: A Study of Order in World Politics*, (New York: Columbia University Press), 1977, Chapter 2.

Jervis Robert, "Cooperation under the Security Dilemma", *World Politics*, Vol. 30(2), (January 1978), pp.167-214.

ב. פירוק ובקרת נשק: גישות, התפתחות תיאורטית, מושגים, ושאלת התרומה הפרקטית

Gray S. Colin, "Arms Control Does not Control Arms", *Orbis*, Vol. 37(3), (Summer 1993), pp.333-352.

Hawking R. William, "Arms Control: Three Centuries of Failure", *National Review*, Vol. 37, (August 1985), pp. 26- 29.

מיכה בר, *בקרת נשק וביטחון לאומי*, (ת"א: מערכות), 2008, עמ' 65-19 [פרק 1: התיאוריה של בק"ן]

ג'הון פ. הולדרן, "הדינמיקה של מירוץ הנשק הגרעיני: היסטוריה, מצב, סיכויים", בתוך: אבנר כהן (עורך) *אנושות בצל האטום*, (ת"א: הקיבוץ המאוחד), 1987, ע' 65-29.

Alyson JK Bailes, "The Changing Role of Arms Control in Historical Perspective", In: Oliver Meier & Christopher Daase (eds.), *Arms Control in the 21st Century: Between Coercion and Cooperation* (London; New York: Routledge), 2013, pp.15-38.

Cooper Neil & Mutimer David, "Arms Control for the 21st Century: Controlling the Means of Violence", in: Neil Cooper & David Mutimer (eds.), *Reconceptualising Arms Control: Controlling the Means of Violence*, (London; New York: Routledge), 2012, pp. 1-17.

ב2. שחקנים חדשים במגרש: החברה האזרחית והשפעתה

Burroughs, John, Cabasso, Jacqueline, "Confronting the Nuclear-Armed States in International Negotiating Forums: Lessons for NGOs," 4 *Int'l Negotiation* 457 (1999) pp. 457-480.

Bryden Alan, *International Law, Politics and Inhumane Weapons: The Effectiveness of Global Landmine Regimes*, (New-York: Routledge), 2013, pp. 41-63.

Barak Eitan, "None to be Trusted: Israel's Use of Cluster Munitions in the Second Lebanon War and the Case for the Convention on Cluster Munitions", *American University International Law Review*, Vol. 25(3), 2010, pp.423-483, 423-37.

ב3: בין דיני בקרת נשק לדיני נשק

Boothby Bill, *Weapons and the Law of Armed Conflict*, (Oxford: Oxford UPS), 2009, pp.22-41.

Dekker Den Guido, *The Law of Arms Control - International Supervision and Enforcement*, (The Hague: Martinus Nijhoff Publishers), 2001, pp. 35-48.

איתן ברק, "הגבלות על כלי נשק: בין דיני נשק לדיני בקרת נשק" בתוך: סייבל רובי ואח', *משפט בינלאומי*, (ירושלים: המכון למחקרי חקיקה ולמשפט השוואתי ע"ש הרי ומיכאל סאקר), מהדורה שנייה, 2010, ע' 841-793; 817-793 [להלן: ברק, *הגבלות על כלי נשק*].

ג. דיני נשק (1856-1939): התפתחות, התגבשות ואיסור השימוש בכדורים מתרחבים/משתטחים

Croft Stuart, "In Defence of Arms Control", *Political Studies* (1996), Vol. XLIV, pp.888-905

Goldblat Jozef, *Arms Control: A Guide to Negotiations and Agreements*, (London: Sage Publications), 1994, pp. 19-32.

איסור השימוש בכדורים מתרחבים

Pilford Neil, "Controversy Over the Use of Dum Dum Bullets in the First World War", Vol. 5, *Imperial War Museum Review* (1990), pp. 98-109.

Spiers Edward M., "The Use of the Dum-Dum in Colonial Warfare", Vol. 4(1), *Journal of Imperial and Commonwealth History* (Oct. 1975), pp. 3-14.

ד - בחינת חוקיות אמצעי לחימה במשפט הבינלאומי: פלאשט כמקרה בוחן
בג"צ 8990/02 עמותת רופאים לזכויות האדם נ' אלוף פיקוד דרום, דורון אלמוג, פ"ד נז (4) 193.
(+ תגובת פרקליטות המדינה)

Eitan Barak, *Deadly Metal Rain: The Legality of Flechette Weapons in International Law - A Reappraisal Following Israel's Use in the Gaza Strip (2001-2009)*, (Leiden & Boston: Martinus Nijhoff Publishers), (2011), [International Humanitarian Law Series; Vol.32], chapters 4-6.[hereinafter: Barak, *Deadly Metal Rain*]

ה. משטרי ביטחון בין-לאומיים והמשטר למניעת תפוצה גרעינית

The Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear Weapons, 1968, *U. N. T.S.*, Vol. 729

Jervis Robert, "Security Regimes", *International Organization*, 36(2), (Spring 1982), pp. 357-378.

Smith K. Roger, "Explaining the Non-Proliferation Regime", *International Organization*, Vol. 41(2), (Spring 1987), pp. 253-281.

*עמודים 274-278 העוסקים בתיאוריה הפונקציונאלית הם בגדר קריאת רשות

ו. הנשק הכימי: מהצהרת האג לאמנה הכימית – גיבוש המשטר לאיסור הנשק הכימי

פרוטוקול בדבר איסור השימוש במלחמה בגאזים מחניקים, מרעילים, או בגאזים דומים, ובאמצעים בקטרילוגיים, *כתבי אמנה* 21 (מס' 743) 659.

Convention on the Prohibition of the Development, Production, Stockpiling and Use of Chemical Weapons and on their Destruction, 1993 (<http://www.opcw.org>)

Baxter R.R. and Buergenthal Thomas, "Legal Aspects of the Geneva Protocols of 1925", *A.J.I.L.*, Vol. 63(4), (October 1970), pp.853-873 (up to the end of part V).

Robinson Perry Julian, "Implementing the Chemical Weapons Convention", *International Affairs*, Vol. 72(1), (January 1996), pp. 73-89.

ברק איתן, "מיתוס הנשק הכימי", *אודיסאה*, גיליון 20 (יולי 2013), עמ' 62-68

ההקשר הישראלי

Eitan Barak, "Getting the Middle East holdouts to Join the CWC", *The Bulletin of the Atomic Scientists*, Vol. 66(1) (January/ February 2010), pp. 57-62.

ז. שינוי פני הסביבה באמצעים צבאיים (אמנת ה-ENMOD)

Convention on the Prohibition of Military or Any Other Hostile Use of Environmental Modification Techniques (ENMOD) (1978)1108 UNTS 151

ג. הנשק הביולוגי : מפרוטוקול ג'נבה ל-BWC: הכישלון לגיבוש משטר איסור בר-אימות

ברק, הגבלות על כלי נשק, 821-822 (תת-הפרק בדבר נשק ביולוגי)

The Convention on the Prohibition of the Development, Production and Stockpiling of Bacteriological (Biological) and Toxin Weapons and on Their Destruction, 1972, (<http://fas-www.harvard.edu:80/~hsp/biologic.html>)

Christopher George *et al.*, "Biological Warfare: A Historical Perspective", in: Lederberg Joshua, (ed.) *Biological Weapons: Limiting the Threat* (MA. Cambridge: MIT Press), 1999, pp. 17-36.

Jean-Marie Henckaerts & Louise Doswald-Beck (Eds.), *Customary International Humanitarian Law* (Cambridge : Cambridge UPS), 2005, pp. 1607-1657.

Zanders Jean Pascal & Amy E. Smithson, "Ensuring the Future of The Biological Weapons Convention", *The Nonproliferation Review*, Vol. 18(3), (Nov. 2011), pp. 479-487.

יא. המאבק ב"נשק קונבנציונאלי": רסיסים שאיני ברי גילוי, נשק מבעיר, לייזר מעורר ועוד

Convention on the Prohibition or Restriction on the Use of Certain Conventional Weapons which May Be Deemed to Be Excessively Injurious or to Have Indiscriminate Effects, 1980 *U. N. T.S., Vol. 1342* (Inhumane Weapons Convention)

Detter Ingrid, *The Law of War*, (Cambridge: Cambridge UPS), 2000, pp. 214-229.

Morton S. Jeffrey, "The Legal Status of Laser Weapons That Blind", *Journal of Peace Research*, Vol. 35(6), (1998), pp. 697-705.

Robertson Marjorie and Burrus M. Carnahan, "The Protocol on 'Blinding Laser Weapons': A New Direction for International Humanitarian Law", *A.J.I.L.*, Vol. 90(3), (July 1996), pp.484-490.

4146/11 " 1220 (98) 2013 " 4146/11 יואב הם +116 עותרים נוספים נגד ראש המטה הכללי (9.7.2013)

Hashey, Philip. "White Phosphorous Munitions: International Controversy In Modern Military Conflict", *New England Journal of International and Comparative Law*, Vol. 17, (2011), pp. 291. 315.

Mark Cantora, "Israel and White Phosphorus During Operation Cast Lead: A Case Study in Adherence to Inadequate Humanitarian Laws", *Gonzaga Journal of International Law*, Vol. 13(1), (2009-2010), pp.2-29.